

TÜRK BASININDAN AVRASYA'YA BAKIŞ

Belkıs ULUSOY NALCIOĞLU*

Özet

Bu çalışmada, Türkiye'nin jeopolitik olarak tam merkezinde yer aldığı Avrasya'nın Türk basınında yer alışı, sayısal veriler ışığında, yazıların içerikleri bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın amacı; Türk basınından seçilen ve belli ideolojik görüşleri temsil eden veya daha liberal görüşlü gazetelerde, bölge ülkelerine ilişkin haber ve diğer yazıların sayısal ve konularına göre sıklığını saptamak suretiyle, Türk yazılı basınının bölgeye bakış profilini sayısal verilere dayalı olarak ortaya koymaktır. Yapılan araştırma sonucunda, elde edilen verilerden çıkan sonuç, hemen yanı başımızdaki bir coğrafi bölgeye Türk basınının yeterli ve gerekli ilgiyi göstermediği yönündedir. Siyasi, ekonomik ve olay ağırlıklı haberlerin dışında özellikle kültürel konulara ilişkin yazıların yok denecek kadar azdır. Söz konusu bölge; stratejik konumu, sahibi bulunduğu enerji kaynakları ve üzerinden geçen enerji yolları nedeniyle Türkiye'nin ekonomik ve dolayısıyla da siyasi geleceğinde etkili olabilecek bir bölgedir. Buna karşın, bölgeyle ilgili yazılarda, uzmanlarca yapılan saptamalara, öngörülere yeterince yer verilmediği izlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Avrasya, Türk basını, haber.

Abstract: A Look From Turkish Press To Eurasia

In this study, how the news about Eurasia which is geopolitically at the centre of Turkey, is reflected at the Turkish press will be analysed through the quantitative datas according to the contexts' of the news pieces. The main aim of this study is, to determine Turkish press' general approach to Eurasia with quantitative datas. For this purpose different Turkish newspapers with varying political tendencies or newspapers with a more liberal standing will be taken and the frequencies of the news and other types of writings such as articles and interviews about the Eurasia countries will be examined in detail to reach quantitative datas and the frequency of themes. One of the main findings of this study is that Turkish press does not pay enough attention to its neighbourland. Besides political, economical and event based news, especially cultural news are rare in the Turkish press. However, the mentioned region with its strategic state and energy springs can affect Turkey's economic and political future. However, the news which is about the region nearly lacks those assertions done by the specialist.

Key words: Eurasia, Turkish press, news.

GİRİŞ

Günümüz toplumlarında bilgi ve haberin aktarılmasında kitlelerin, genellikle ilk baş-

vuru kaynağı olarak kullandıkları kitle iletişim araçları, elindeki güçle, kamuoyundaki tartışmaları yönlendirerek, hangi konuya

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

Bu çalışmanın, kodlama aşamasında, İÜ SBE Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencileri Şebi Nur Keskin (Dikmen), Gazi Kutsal, Cavanşir Gadimov, Ezgi Tokman'ın katkıları bulunmaktadır.

öncelik verilmesi gerektiği yolundaki düşünce ve kararları etkilemektedir. Gündem belirlemedeki bu etkinliğiyle, doğal olarak belirli konular üzerinde yoğunlaşmayı sağlamakta ve bu da siyasi sonuçlar doğurabilmektedir. Verilen bilgiler ve bilgilerin yoğunluk derecesi, siyasi tercihleri etkileyebilmektedir.

Halk iktidarına dayalı bir sistem olan demokratik yönetim tarzının uygulandığı (!) ülkemizde de, kitle iletişim araçları, çoğu zaman onlara sahip olan güçlerin ideolojik ve siyasal çıkarlarına göre toplumu yönlendirmede kullandıkları araçlar durumuna gelmiştir. Kabul etmek gerekir ki, kamu, çoğu zaman farkında olmadan bu yönlendirmenin etkisi altında kalabilmektedir. Bu yönlendirmenin etkisiyle farklı konulardaki düşünceleri de yeniden biçimlenebilmekte, değişebilmektedir. Demokratik sistemin hüküm sürdüğü toplumlarda, yeterli ve doğru bilgi edinebilen bireylerin, tercihlerini daha sağlıklı yapabileceği ve yönetime bu oranda katkı sağlayabilecekleri düşünüldüğünde, bilgiye ulaşmada bireylerin genellikle ilk başvuru kaynağı olarak kitle iletişim araçlarını kullandıkları göz önüne alındığında, basının içeriğinin, söz konusu sistemin sağlıklı şekilde işlerliliğine katkısı veya katkısızlığı yada katkısının derecesi büyük önem arz eder.

Liberal Ekonomi Düzeninde, Basın İşletmeleri

Demokratik parlamenter sistemle yönetilen ve liberal ekonomi sisteminin uygulanmakta olduğu ülkelerde doğal olarak, normatif

medya kuramlarından liberal medya kuramının geçerli olduğunu görülmektedir. Liberal medya kuramına göre basın, günlük olaylar hakkında kamu tartışmalarına bir forum sağlayarak, söz konusu tartışmalar

sonucu oluşan kamuoyunun kendini ifade edebilmesine yardım etmektedir. Yine basın, hükümeti insanların ne düşündüklerini anlama ve hesaba katma konusunda zorlamaktadır (Işık, 2002: 21). Fakat liberal ekonominin zaafı, liberal medya sistemine de yansımıştır. Kuramın uygulamada, teorisyenlerin öngördüğü gibi gitmediği, bir takım aksaklıkların, olumsuzlukların yaşandığı görülmektedir. Zira, basın, hükümet ve siyasilerin her ikisine de yakın ve ayrılmaz şekilde bağlandığından, basının tercihini kaçınılmaz olarak siyasal ve toplumsal arenanın ana belirleyicileri ve temel bilgi kaynağı olarak siyasal ve iktisadi güç kaynaklarından yana kullanması, (Işık, 2002: 23) toplumsal süreç ve problemlerin, yayın organlarında ekseriyetle, içerik ve sunum olarak, ancak iktidara paralel şekilde ifade bulmasına neden olmuştur.

Medya etki teorilerinden olan gündem kurma teorisi uyarınca ise; kitle iletişim araçları birey ve toplum üzerinde, onların fikir ve davranışlarını etkilemede, onları yönlendirmede oldukça etkin bir araçtır. Söz konusu kurama göre, kitle iletişim araçları ülke ve dünya sorunlarına dair bilgi ve haberlerin önem sırasını belirleyerek, toplumun neyi, ne kadar bilmesi gerektiğine onlar adına karar vermektedir. Böylece, kitle iletişim araçlarının gündemine alarak, büyük ağırlık ve yer verdiği konuların kamunun da gündemine girdiği ve kamu tarafından önemli algılandığı; aksine kitle iletişim araçlarında yer almayan yada çok az yer alan konuların ise önemsiz olarak nitelendirildiği görülmektedir (Işık, 2005: 78). Tabii bu gündemin oluşturulmasında etkin rol oynayan medya aktörleri ise 'eşik bekçileri' olarak anılan ve medya kuruluşlarında genel yayın yönetmenleri, haber müdürleri, editörler ve hatta imtiyaz sahipleri gibi, içeriğin oluşturulmasında yetili olan kimselerdir.

Hatta bu eşik bekçileri bazı durumlarda, medya kuruluşunun dışından dahi olabilmektedir, liberal ekonomi/medya sisteminin geçerli olduğu toplumlarda, tıpkı siyasi olarak otoriter sistemle yönetilen toplumlarda faaliyet gösteren medya ortamında olduğu gibi. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen siyasi ve ekonomik sisteme dahil Türkiye'de de, genel itibariyle, medya alanında benzer sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti kolaylıkla gözlemlendiği gibi, dış politikada uzun yıllardır Avrasya boyutunun uzağında kalan, batı merkezli bir politika izlemektedir. Özellikle Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik girişimlerinin hızlandırıldığı şu son dönem itibariyle, bu tutum daha bir belirginleşmiştir. Türk dış politikasında batı merkezli bir yaklaşım izlenirken, Türk basınında da genel itibariyle aynı tutum, belirgin bir şekilde, çıplak gözle dahi kendini göstermektedir. Bu arada diğer alternatifler göz ardı edilebilmektedir.

Bu çalışmada, aşağıda sınırları verilmeye çalışılan, Türkiye'nin dil, soy, tarih ve kültür birliği bulunduğu halkların üzerinde yoğun olarak yaşadığı Avrasya bölgesine ilişkin yazıların Türk basınında yer alışı, sayısal veriler ışığında, yazıların içerikleri bağlamında incelenmiştir. Bu suretle, Türk yazılı basınının bölgeye bakış profili ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Avrasya'nın Tanımı

Avrasya coğrafi anlamda, Avrupa'nın doğusu ve Asya'nın batısını kaplayan, iki kıta arasındaki geçiş bölgesini işaret etmekte olup, bölgenin coğrafi anlamda işgal ettiği alana ilişkin farklı pek çok tanım yapılmıştır.

Avrasya bölgesiyle ilgili tanımlara bakıldığında, dikkat çeken şudur ki, bölgenin ta-

namı yapılırken, tanımı yapan kişinin milliyeti, bölgenin sınırlarının belirlenmesinde etkili olabilmektedir. Nitekim Özdağ'a göre; her toplumun farklı bir Avrasya algılaması vardır. Amerikalılar ve Avrupalılar için Avrasya; Avrupa ve Asya kıtalarının toplamıdır. Ruslar için ise Avrasya eski Çarlık ve Sovyetler Birliği (SSCB) topraklarına yayılan, Asya ve Avrupa'dan başka üçüncü bir kıtadır. Türkler için ise Avrasya kavramının siyasal bir içerikle kullanılması çok yenidir ve genellikle iki anlam yüklenerek kullanırlar. Birinci anlamda söz konusu olan Kafkasya, Orta Asya, İran, Rusya, Ukrayna, Afganistan, Pakistan, Moğolistan alanına yayılan Avrasya coğrafyasıdır. İkinci olarak ise Avrasya, Kafkasya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin yayıldığı alanı nitelemek için kullanılmaktadır ki, bu yanlış bir kullanımdır (Özdağ, 2003). Tanımda yer alan Orta Asya ve Kafkasya sahalarının coğrafi anlamda sınırlarının belirlenmesi, Avrasya'nın kapladığı alanın daha iyi anlaşılmasına fayda sağlayacaktır. Orta Asya; Büyük Kadirgan (Kıngan) Dağlarından Baykal Havzası'na uzanarak, Hazar Denizi Havzası, Hindikuş-Pamir, Karakum, Karanlık Dağlar yolu ile ve Sarı Irmak'la tekrar Kadirgan dağlarına uzanan çizgi içinde kalan muntıkadır (Mütercimler, 1993: 33). Karadeniz'in kuzey doğusundaki Taman Yarımadası'ndan Hazar Denizi'nin Batısındaki Apşeron Yarımadası'na kadar uzanan dağlık bölgeye 'Kafkasya' adı verilmektedir. Batısında Karadeniz, kuzeyinde Kuban ve Kuma Ovası, doğusunda Hazar Denizi, güneyinde Türkiye ve İran ile çevrilmiştir (Kaşıkçı ve Yılmaz, 2000: 8).

Bir başka araştırmacı da tıpkı Özdağ gibi, tanımın oluşturulması sırasında, tarifi yapmanın milliyetinin, tarihsel ve siyasal bakış açısının yapacağı tanımda etkin olacağı görüşündedir, dolayısıyla da Avrasya'nın pek çok tanımı yapılabilir. Buna göre, Avrasya,

Atlantik'ten Pasifik'e, Lizbon'dan Vladivostok'a uzanan, yani Avrupa ve Asya'nın tamamını veya büyük kısmını kapsayan bölge; Ural Dağları eksen alındığında, bunun batı ve doğusunda kademeli olarak uzatabilecek bölge; çekirdek olarak Türk (Turan) ve Slav unsurların asırlardır yaşadığı (Türklerin, Moğolların, Slavların, Macarların, Finlilerin, Çinlilerin) bölge; dar anlamda ve bizim için Türki Devletlerin, Türk unsurların bulunduğu 'Türk Dünyası' olarak tanımlanabilecek bölge olarak nitelendirilebilir (Külebi, 2005).

Bir başka Avrasya tanımında da, Avrasya'nın coğrafik olarak 'de-facto' bir alan olduğu vurgulanarak, Avrupa'nın doğusunda Güney Karpatlar'dan başlayarak ve Dinyeper ırmağından Valday Seliger tepelerini aşarak batı kısmında kalan Piskov gölüne ve doğu kısmında kalan Volga boyunca devam ederek Çerski dağlarından Kamçatka yarımadasına uzanan geniş bir coğrafya, Kuzey Buz denizinden Tibet platosuna kadar uzanan kara parçasını da içine alan bölge olduğu belirtilmektedir (Kılıçbeyli, 2007). Diğer bir tanım da Avrasya, "hem Avrupa hem Asya'dan ayrılmış büyük bir toprak parçasıdır" şeklinde tarif edilmektedir (Caşın, 2002: 27).

Tüm bu tanımların ortak noktalarından hareketle bölgeyi, Asya ile Avrupa kıtalarının birleştiği yer olarak, Orta Asya, Kafkasya, Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara uzanan bölge ve yine Asya'yı bir diğer yoldan, Anadolu üzerinden Balkanlara, yani Avrupa'nın doğusuna bağlayan kara parçası olan Türkiye'den mürekkep kara parçası şeklinde tanımlamak mümkündür. Diğer bir deyişle, Avrasya, eski SSCB coğrafyası, Moğolistan, bugün Çin Halk Cumhuriyeti sınırlarında kalan Doğu Türkistan ile Afganistan'ın kuzeyi, ayrıca Türkiye ve Avrupa'da eski Doğu

Bloku ülkelerinin üzerinde yerleşik bulunduğu mntıkadır denilebilir.

Dolayısıyla, Türkiye, jeopolitik olarak bu bölgenin tam merkezinde yer almaktadır. Bu özelliği münasebetiyle de Türkiye'nin, Avrasya bölgesini çok iyi biçimde tanımlaması, bölge ülkelerinin her birinin kendi iç dinamiklerini olduğu kadar, birbirleriyle ve diğer komşu ve uzak bölge ülkeleriyle ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel ilişkilerini, irtibatlarını yakından takip etmesi gerekmektedir.

Türkiye, uzun yıllardır Avrasya boyutunun uzağında kalan, daha doğru bir deyişle yeterince yakınlık kurmayan bir dış politika izlemektedir. Özellikle Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik girişimlerinin hızlandırıldığı şu son dönem itibariyle, bu tutum daha bir belirginleşmiştir. Türk dış politikasında batı merkezli -batıdan kasıt yalnızca Avrupa ülkeleri değil bu arada ABD'dir- bir yaklaşım izlenmektedir. Sorulması gereken; Toplumun, jeopolitik olarak tam merkezinde yer aldığı ve tarih, kültür, dil ve soy birliğinin bulunduğu halkların çokça yaşamakta olduğu Avrasya bölgesine dair, basın tarafından ne kadar ve nasıl bilgilendirildiğidir? Halk iktidarına dayanan bir rejimle yönetilen ülkemizde, toplum, bölgedeki gelişmelerden ve Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkilerinden, bölgedeki ülkelerin diğer ülkelerle ilişkilerinden ve bunların Türkiye'ye yansıyabilecek sonuçlarından ne kadar haberdar olduğudur?

Ancak, yeterli ve doğru bilgi edinebilen bireylerin, tercihlerini daha sağlıklı yapabileceği ve yönetime bu oranda katkı sağlayabilecekleri düşünüldüğünde ve ulaşılabilirlik açısından en yaygın ve en ucuz olması dolayısıyla günümüz toplumlarında bilgi ve haberin aktarılmasında kitlelerin, genellikle ilk başvuru kaynağı olarak kitle iletişim

araçlarını kullandıkları göz önüne alındığında bu durum önem arz etmektedir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye'nin hemen yanı başında bulunan ve üzerindeki ülkelerin pek çoğuyla tarihi, kültürel ve hatta soy bağımızın olduğu, kapladığı coğrafi saha bakımından ve özellikle de sahip olduğu doğal kaynaklar bakımından dünyanın gözünün üzerinde olduğu bir bölge olan Avrasya'nın Türk basınında yer alışı, sayısal veriler ışığında, yazıların içerikleri bağlamında incelenmiştir. Seçilen ülkeler, bu saha üzerinde yer alan Azerbaycan ve Gürcistan gibi Güney Kafkasya ülkeleri, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan gibi Orta Asya ülkeleri ve Ukrayna ve Beyaz Rusya (Belarus) gibi Karadeniz'in kuzeyinde yer alan ülkeler ve Rusya Federasyonu'dur. Bu ülkelere ilişkin yazıların tarandığı gazeteler; ulusal sol görüşü temsil eden Cumhuriyet gazetesi, liberal sağ Zaman gazetesi ve farklı imtiyaz sahipleri olan iki kitle gazetesidir: Milliyet, Sabah. Gazetelerin vermiş oldukları ekler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma 20 Şubat-20 Mart 2006 tarihleri arasında kapsamaktadır. Söz konusu tarih aralığında adı geçen gazeteler taranmış olup, ulaşılan bilgiler, içerik analizlerinin çözümlenip, kendi aralarında karşılaştırılmasıyla elde edilmiştir. Çalışmanın amacı; belli ideolojik görüşleri temsil eden veya daha liberal görüşlü gazetelerde, bölgeye ilişkin haberlerin, sayısal ve konularına göre yoğunluğunu saptamak suretiyle, Türk yazılı basınının bölgeye bakış profilini ortaya koymaktır.

BULGULAR VE YORUM

Yazıların gazetelere ve ülkelere göre dağılımı

Gazeteler	Yazı sayısı	Oran %
Cumhuriyet	57	% 12,3

Milliyet	146	% 31,6
Sabah	67	% 14,5
Zaman	192	% 41,6
Toplam	462	% 100

Tablo 1. Yazıların gazetelere göre dağılımı

Avrasya'ya ilişkin en fazla yazı gözle görülür bir farkla Zaman ve Milliyet gazetelerinde yayınlanmıştır. Bunları Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri takip etmiştir. Bkz. Tablo 1.

Ülkeler	Yazı sayısı	Oran %
Azerbaycan	40	% 8,6
Beyaz Rusya	24	% 5,2
Gürcistan	22	% 5
Kazakistan	20	% 4,3
Kırgızistan	12	% 2,6
Özbekistan	10	% 2,2
Rusya Federasyonu	272	% 58,9
Türkmenistan	14	% 3
Ukrayna	48	% 10,2
Toplam	462	% 100

Tablo 2. Yazıların ülkelere göre dağılımı

Dört gazetede en fazla yazı, Rusya Federasyonu'na ilişkin olup, bu ülkeye ilişkin yayınlanan yazıların sayısı 272'dir ki, bu sayı, dokuz ülke hakkında yayınlanan yazıların yaklaşık yüzde 60'ına tekabül etmektedir. Bu da, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından dahi, Rus nüfuzunun bölgede halen etkinliğini koruduğunu göstermektedir. Bölge ülkelerinin birbirleriyle ve diğer ülkelerle olan ilişkilerinde Rusya Federasyonu'nun doğrudan veya dolaylı olarak etkisi hissedilmektedir ki, incelenen haberlerin içerikleri ve ayrıca bu tablo da bunu ortaya koymaktadır. Bölge ülkeleriyle ilgili yayınlanan pek çok haberde Rusya Federasyonu da konuya bir yerinden dahil olmaktadır. Bkz. Tablo 2.

Gazete yazı türlerine göre dağılım

Gazete yazı türleri	Sayı	Oran %
---------------------	------	--------

Haber	383	% 82,9
Köşe yazısı	74	% 16
Söyleşi	5	% 1,1
Toplam	462	% 100

Tablo 3. Gazete yazı türlerine göre dağılım

Tablo 3'e bakıldığında Avrasya bölgesine ilişkin yazıların yüzde 82,9'luk bir oranla haber ağırlıklı olduğu görülür, bunu köşe yazıları takip ediyor olup, söyleşi oranı ise yalnızca yüzde 1,1'dir.

Yazı türlerinin gazetelere ve ülkelere göre dağılımı

Gazeteler	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi	Toplam
Cumhuriyet	47 % 82,5	8 % 14	2 % 3,5	57 % 100
Milliyet	119 % 81,5	24 % 16,4	3 % 2,1	146 % 100
Sabah	61 % 91	6 % 9	0 % 0	67 % 100
Zaman	156 % 81,2	36 % 18,8	0 % 0	192 % 100
Toplam	383 % 83	74 % 16	5 % 1	462 % 100

Tablo 4. Yazı türlerinin gazetelere göre dağılımı

Yazı türlerinin gazetelere göre dağılımına bakıldığında ise, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan 57 yazının 47'sinin haber formatında hazırlanırken, sekizinin köşe yazısı ve ikisinin de söyleşi tarzında olduğu; Milliyet gazetesinde yüzde 81,5'lik oranla yine haber formatının birinci sırada olduğu, Sabah gazetesinde yayınlanan 67 yazıdan 61'inin haber formatında olduğu görülür. Zaman gazetesinde de yayınlanan yazıların büyük çoğunluğu haber formatında iken, bunu köşe yazıları izlemiştir. Söyleşi tarzında yazı ise hiç yoktur. Bkz. Tablo 4.

Ülkeler	Haber	Köşe Yazısı	Söyleşi	Toplam
Azerbaycan	35 % 87,5	5 % 12,5	0 % 0	40 % 100
Beyaz Rusya	19 %	5 %	0 % 0	24 %

	79,2	20,8		100
Gürcistan	20 % 91	1 % 4,5	1 % 4,5	22 % 100
Kazakistan	18 % 90	1 % 5	1 % 5	20 % 100
Kırgızistan	10 % 83,4	1 % 8,3	1 % 8,3	12 % 100
Özbekistan	8 % 80	2 % 20	0 % 0	10 % 100
Rusya Federasyonu	223 % 82	47 % 17,3	2 % 0,7	272 % 100
Türkmenistan	10 % 71,4	4 % 28,6	0 % 0	14 % 100
Ukrayna	40 % 83,3	8 % 16,7	0 % 0	48 % 100
Toplam	383 % 83	74 % 16	5 % 1	462 % 100

Tablo 5. Ülkelere göre yazı türlerinin dağılımı

Yazı türlerinin ülkelere göre dağılımında da haber formatının açık arayla başı çektiği görülür. Azerbaycan'a ait 40 yazının 35'i haber, kalanı ise köşe yazısı formatındadır. Diğer tüm ülkelerde de haber formatı ilk sıradadır. Toplam yazı sayısına bakıldığında, 462 yazıdan yalnızca beşi söyleşi tarzında olup, bunların ikisi Rusya Federasyonu, diğerleri Kazakistan, Kırgızistan ve Gürcistan ile ilgilidir. Bkz. Tablo 5.

Gazetelere ve ülkelere göre yazı türlerinin içerikleri

İçerik olarak yazıların dağılımına bakıldığında yüzde 43,7'lik oranla en fazla siyasi yazılara yer verildiği görülür. Bunu ekonomi içerikli yazılar takip eder. Daha sonra ise olaylara ilişkin yazılar dikkat çeker. Bkz. Tablo 6.

Türler	Yazı sayısı	Oran %
Eğitim	7	% 1,5
Ekonomik	97	% 21
Kültürel	40	% 8,7
Olay	67	% 14,5
Siyasi	202	% 43,7
Spor	49	% 10,6

Toplam	462	% 100
--------	-----	-------

Tablo 6. Gazetelere göre yazı türlerinin içerikleri

Kazakistan'a ait yazıların büyük kısmı ekonomi içeriklidir. Bir başka Orta Asya ülkesi Kırgızistan'a ait yazılar sayıca az olup, bunların büyük çoğunluğunu siyasi ve kültürel içerikli yazılar oluşturmaktadır. Diğer bir Orta Asya ülkesi Özbekistan'a ilişkin yazıların yarısı ekonomik içerikliken, bunu kültürel içerikli yazılar takip etmektedir. Türkmenistan'a ait yazıların da ağırlıklı olarak siyasi ve kültürel içerikli olduğu görülür. Azerbaycan'la ilgili yazıların yarısına yakını siyasi içerikli iken bunu olay, kültürel ve

ekonomi içerikli haberler takip etmiştir. Diğer bir Kafkasya ülkesi Gürcistan'la ilgili toplam 22 yazı yayınlanmış olup, bunların yarısı siyasi içeriklidir. Kalanı ise sırasıyla olay ve ekonomi içeriklidir. Ukrayna ile ilgili yazıların siyasi ve ekonomi içerikli olduğu görülür. Bunu olay içerikli yazılar takip eder. Beyaz Rusya ile ilgili olarak yayınlanan 24 yazıdan 18'i siyasi içeriklidir, bunu spor içerikli yazılar takip eder. Rusya Federasyonu'na ait yazıların yarısına yakını siyasi içerikli olup, bunu ekonomi haberlerinin izlediği görülür. Bkz. Tablo 7.

Ülkeler	Siyasi	Ekonomik	Kültürel	Spor	Olay	Eğitim	Toplam
Azerbaycan	19 %47,5	4 %10	6 %15	2 %5	7 %17,5	2 %5	40 % 100
Beyaz Rusya	18 %75	1 %4,2	0 %0	4 %16,6	1 %4,2	0 %0	24 % 100
Gürcistan	11 %50	3 %13,6	0 %0	1 %4,6	5 %22,8	2 %9	22 % 100
Kazakistan	4 %20	7 %35	2 %10	1 %5	6 %30	0 %0	20 % 100
Kırgızistan	4 %33,4	1 %8,3	4 %33,4	0 %0	3 %24,9	0 %0	12 % 100
Özbekistan	0 %0	5 %50	2 %20	1 %10	1 %10	1 %10	10 % 100
Rusya Fed.	124 %45,6	56 %20,6	20 %7,3	35 %12,9	35 %12,9	2 %0,7	272 % 100
Türkmenistan	4 %28,6	4 %28,6	4 %28,6	0 %0	2 %14,2	0 %0	14 % 100
Ukrayna	18 %37,5	16 %33,3	2 %4,2	5 %10,4	7 %14,6	0 %0	48 % 100
Toplam	202 %43,7	97 %21	40 %8,7	49 %10,6	67 %14,5	7 %1,5	462 % 100

Tablo 7. Ülkelere göre yazı türlerinin içerikleri

Gazetelerde yazıların içeriklerine göre dağılım

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan yazıların yarısından fazlası siyasi içerikli yazılarken, kalan yüzde 42'lik bölümünün ekonomik, olay ve kültürel içerikli olduğu görülür. Gazetede Avrasya ülkeleriyle ilgili olarak

yalnızca bir spor haberi yer alırken, eğitim konusuna ilişkin herhangi bir yazıya ise incelenen süre içerisinde rastlanmamıştır. Yayımlanan siyasi içerikli yazılarda öncelikli olarak Rusya Federasyonu, Ukrayna, Gürcistan ve Azerbaycan'a ait yazılara yer verilmiştir. Ukrayna ile ilgili haberlerde, Rusya'nın, 'Ukrayna'nın izlemekte olduğu Batı odaklı politikayı beğenmediğinden', fiyat anlaşmazlığını ileri sürerek Ukrayna'ya vermekte olduğu doğal gazı kesmesi ve buna bağlı yaşanan sorunlar ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ABD'nin, Karadeniz'de etkinliği Rusya aleyhine ele almakta olduğu konusu işlenmektedir. Azerbaycan ile ilgili haberlerde enerji meselesi; petrol boru hatları meselesi üzerinde durulmaktadır. Üzerinde önemle durulan diğer bir konu ise Azerbaycan'ın, Türkiye'nin Ermenistan'la ilgili izlediği politikadaki tutarsız tavrına getirdiği eleştirilerdir. Beyaz Rusya'daki devlet başkanlığı seçimleriyle ilgili ise tek bir yazıya rastlanmıştır. Ekonomik haberlerde

ise bu ülkelerde faaliyet gösteren Türk yatırımcılara ilişkin haberler ağırlıktadır. Tüm bu bölge ülkeleriyle ilgili haberlerin büyük

çoğunluğunda Rusya Federasyonu da habere dahildir. Gerek siyasi gerekse ekonomi içerikli haberlerin, ki bunların büyük çoğunluğunu ABD'nin bölge ülkeleriyle ilişkileri ve bunun sonucu bölge üzerinde yaşanan nüfuz mücadeleleri ile enerjinin paylaşımı ve enerji hatlarının üzerinden geçeceği bölgeler teşkil etmektedir, büyük çoğununda Rusya Federasyonu konuya dahildir. ABD'nin bölge üzerindeki faaliyetleri ve buna karşın, bölgenin tümünün üzerindeki yegane 'eski' söz sahibi Rusya Federasyonu'nun tutumu ve oluşturduğu yeni stratejiler veya geliştireceği olası stratejiler, siyasi ve ekonomi içerikli yazıların büyük çoğunluğunun içeriğini teşkil eder. Bu bağlamda, Rusya Federasyonu ve diğer ülkelerin, bölge üzerinde diğer etkinliği olan ülkeler Çin, İran ve Türkiye ile ilişkileri de sık sık gündeme gelmektedir. Ayrıca, izlenen dönem itibarıyla, Birleşmiş Milletler ve ABD'nin tüm uyarılarına rağmen İran'ın uranyum zenginleştirme konusundaki kararlı tutumuna Rusya Federasyonu'nun yaklaşımı da sıklıkla üzerinde durulan konulardandır.

Gazeteler	Siyasi	Ekonomik	Kültürel	Spor	Olay	Eğitim	Toplam
Cumhuriyet	33 %57,8	(Derslik 8) %14,1	8 %14,1	1%1,7	7 %12,3	0 % 0	57 % 100
Milliyet	47 %32,2	36 %24,6	7 %4,8	34%23,3	22 %15,1	0 % 0	146 % 100
Sabah	26 %38,8	17 %25,4	4 %6	5 %7,5	15 %22,3	0 % 0	67 % 100
Zaman	96 %50	36 %18,7	21 %10,9	9 %4,7	23 %12	7 %3,7	192 % 100
Toplam	202%43,7	97 %21	40 %87	49%10,6	67 %14,5	7 %1,5	462 % 100

Tablo 8. Gazetelerde yazıların içeriklerine göre dağılım

Milliyet gazetesinde yine siyasi içerikli yazılar, yüzde 32,2'lik bir yüzdeyle ilk sırada gelirken, bunu sırasıyla ekonomi, spor, olay ve kültür içerikli yazılar izler. Gazetede Avrasya ülkeleriyle ilgili olarak eğitim konulu

yazıya ise incelenen süre içerisinde rastlanmamıştır. Siyasi içerikli haberler daha çok Rusya Federasyonu ile ABD ve Çin'in Avrasya bölgesi üzerindeki etkinlik yarışına ve Rusya'nın enerji politikaları ve uygulamala-

rına ilişkindir. Diğer siyasi içerikli haberlerin ise büyük kısmı Beyaz Rusya'da 19 Mart'ta yapılan devlet başkanlığı seçimleri ile ilgilidir. Bunları Azerbaycan'a ilişkin siyasi içerikli haberler izler. Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlıklarının yanı sıra, ABD'nin İran'ı kuşatma politikası doğrultusunda, Azerbaycan'ın Washington için stratejik öneminin artması ve bu durumun, Erivan'ı ve Ermeni lobisini rahatsız ettiğine ilişkin yazılar dikkat çeker. Milliyet gazetesi genel olarak değerlendirildiğinde Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ilgili haberlerin oldukça sınırlı sayıda olduğunu gözlenmiştir. Kırgızistan ve Kazakistan ile ilgili haberler, Sağlık Bakanlığının basında "ithal doktor projesi" olarak geçen tasarısında bu iki ülkenin adının geçmesinden kaynaklıdır. Bu konuda Türk Tabipler Birliğinin eleştirileri de haberlerde yer almıştır.

Sabah gazetesinde yayınlanan yazılar içerisinde siyasi içerikli haberler yine ilk sırayı teşkil ederken, bunu ekonomi, olay, kültür ve spor içerikli yazılar takip etmiştir. Eğitim konulu habere ise diğer iki gazetede de olduğu gibi rastlanmamıştır. Sabah gazetesinde siyasi içerikli haberlerde daha çok Beyaz Rusya'daki devlet başkanlığı seçimleri konu edilmiş olup, Soros Vakfı aracılığıyla ABD'nin bu seçimlere de tıpkı Gürcistan ve Ukrayna seçimlerinde olduğu gibi etki ettiği yorumu getirilmektedir. Ekonomi haberleri daha çok Orta Asya ülkelerinde yatırım yapan Türk iş adamlarıyla ilgili olup, ayrıca Rus gazının Türkiye üzerinden üçüncü ülkelere gönderilmesi meselesi üzerinde durulmaktadır. Olaylara ilişkin hazırlanan haberlerde ise, Ukrayna, Kazakistan ve Rusya'dan Türkiye'ye fuhuş yaptırılmak üzere getirilen hayat kadınları sıklıkla işlenmektedir.

Zaman gazetesinde, yayınlanan yazıların yarısı siyasi içerikli olup, kalanını ekonomi, olay, kültür ve spor içerikli yazılar izlemiştir. Diğer üç gazetede eğitim konulu haber yer almazken, Zaman gazetesinde Avrasya bölgesindeki ülkelere ilişkin yedi eğitim içerikli haber yer almıştır. Bu haberlerin içeriğini ise Gülen okulları teşkil etmektedir. Siyasi yazıların çoğunlukla Rusya Federasyonu, Kafkasya, Ukrayna ve Beyaz Rusya ile ilgili olduğu görülür. Avrasya ve Ortadoğu bölgesindeki Rusya-ABD-Çin nüfuz mücadelesi ve İran'ın uranyum zenginleştirme konusundaki kararlı tutumu, bu ilişkilerin Türkiye üzerindeki hali hazırdaki ve gelecekteki olası etkileri üzerinde durulur. Yine Rusya'nın enerji politikaları ve uygulamaları, dolayısıyla Azerbaycan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile enerji yollarının üzerinden geçtiği Türkiye ve Gürcistan haberlerinde sözü edilen ülkeler olur. Beyaz Rusya ile ilgili haberlerin büyük kısmı bu ülkede yapılan devlet başkanlığı seçimleri ile ilgilidir. Seçim dönemine kadar ise Beyaz Rusya ile ilgili haber hiç yoktur. Ukrayna ile ilgili haberlerin çoğu ekonomi içeriklidir. Siyasi açıdan Ukrayna üzerinde süregelen ABD-Rusya nüfuz mücadelesi konu edilmektedir. Bu bağlamda Ukrayna devlet başkanı Luşçenko'nun, ABD'ye yakın dururken, Rusya'ya mesafeli yaklaşması ve bu doğrultuda Rusya ile yaşanan gerilimli ilişkiler konu edilmektedir. Ekonomik açıdan ise Rusya ve Ukrayna doğal gaz anlaşmaları ve Türkiye ile Ukrayna ekonomik ilişkileri esas alınmaktadır. Gazetede, Kafkasya'ya bölgesine ilişkin yazılar da sıklıkla yer alır. Azerbaycan ve Gürcistan'a ilişkin yazılarda üzerinde yoğun olarak durulan konu, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı ve buna ilişkin meseleler, petrol fiyatları ve bunu takiben de Azerbaycan'ın yaşamakta olduğu Ermeni sorunu, Karabağ meselesi, Ermenistan'ın Türkiye'yi suçlamakta olduğu sözde Ermeni

soykırım iddialarıdır. Ayrıca, ABD'nin İran'a olası bir savaş açması durumuyla ilgili olarak, Gürcistan ve Azerbaycan'dan üs talebinde bulunması meselesinin yanı sıra savaş olduğu taktirde İran'da meskun Azerbaycan Türklerinin durumu da konu edilmektedir. Ayrıca Ermenilerin Azerbaycan Türkleri üzerine gerçekleştirmiş olduğu 'Hocalı Katliamı'na ilişkin haberin yer aldığı tek gazete de Zaman gazetesi olmuştur. Orta Asya ülkelerine yönelik haberlerde ağırlıklı olarak üzerinde durulan konular, doğal gaz ve petrol boru hatları ve bu ülkelerde yatırım yapan Türk iş adamlarıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ele alınan gazeteler incelendiğinde Türk basınında, seçilen örnekler doğrultusunda Avrasya'ya ilişkin kaleme alınan yazılar daha çok siyasi ve ardından da ekonomi içeriklidir. Zaman gazetesi dışındaki gazetelerin bölgeye olan ilgisi daha az yoğunluktadır denilebilir. Ayrıca bölge üzerinde uzmanlaşmış yazarlarca kaleme alınan yazılara da diğer gazetelerde daha az rastlanmaktadır. (Gazetelerin vermiş oldukları eklerin, bu arada Cumhuriyet gazetesinin haftada bir gün vermekte olduğu 'Cumhuriyet Strateji' ekinin bu çalışmaya dahil edilmediğini tekrar hatırlatmakta fayda var) Genel itibarıyla üzerinde durulan konular; bölge üzerindeki ABD-Rusya nüfuz mücadelesi, bölge ülkelerinin enerji politikaları ve uygulamalarıyla, Azerbaycan'ın Karabağ ve Ermenistan işgali altındaki diğer toprakları dolayısıyla bu ülkeyle olan gergin ilişkileri, bu konuyla ilgili Türkiye'nin tutumu ve bölgede faaliyet göstermekte olan Türk yatırımcıdır.

Ele alınan gazetelerde, incelenen kesit itibarıyla, bölgede yerleşik Türk Cumhuriyetle-

rine ilişkin yayınlanan toplam yazı sayısı yalnızca 96'dır. Toplam 462 yazının olduğu düşünüldüğünde bu, yaklaşık yüzde 20'ye denk gelir. Kalan yüzde 80'lik payın yüzde 20'si Gürcistan, Ukrayna ve Beyaz Rusya'ya aitken, kalan yüzde 60'lık pay tek başına Rusya Federasyonu'na aittir. Diğer deyişle, Avrasya bölgesine ilişkin yayınlanan her beş yazıdan yalnızca biri Türk Cumhuriyetlerinden birine aittir.

Türk Cumhuriyetlerinden hakkında en fazla yazı yayınlanan ülke, Azerbaycan'dır. Taranan gazetelerde, bu ülke hakkında toplam 40 yazı görülmüştür. Diğer dört Türk Cumhuriyetine ait yazıların toplamı 56'dır. Diğer deyişle Türk Cumhuriyetleri ile ilgili yazıların yaklaşık yüzde 40'ı Azerbaycan'a aitken, geriye kalan yüzde 60'lık dilim, dört Türk Cumhuriyeti arasında paylaşılmıştır ki, bu da her biri için ortalama yüzde 15'e denk gelir. Dolayısıyla Türk Cumhuriyetleri arasında Azerbaycan başı çekmektedir. Ancak genelinde ise Rusya Federasyonu açık ara öndedir. Bu çalışma sonucunda, hemen yanı başımızdaki bir coğrafi bölgeye -ki bu bölgede yer alan pek çok ülkeyle tarih, kültür ve soy birliğimiz bulunmaktadır- Türk basınının yeterli ve gerekli ilgiyi göstermediği tespit edilmiştir. Siyasi, ekonomik ve olay ağırlıklı haberlerin dışında özellikle kültürel konulara ilişkin yazıların yok denecek kadar az olduğu görülmüştür.

Ayrıca söz konusu bölgenin; stratejik konumu, sahibi bulunduğu enerji kaynakları ve üzerinden geçen enerji yolları nedeniyle de Türkiye'nin ekonomik ve dolayısıyla da siyasi geleceğinde etkili olabilecek bir bölge olduğu düşünüldüğünde, bölgeyle ilgili, uzmanlarca yapılacak saptamalara, öngörülere yeterince yer verilmediği izlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Çaşın, M. H. (2002). *Rus İmparatorluk Stratejisi*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Işık, M. (2002). *Kitle İletişim Sitemleri*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Işık, M. (2005). *Kitle İletişim Teorilerine Giriş*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Kaşıkçı, N. & Yılmaz, H. (2000) *Aras'tan Volga'ya Kafkaslar*. 2. bs., Ankara: Türkar Yayınları.
- Kılıçbeyli, E. H. (Mart 2007). Dış Politikada Yeni Yaklaşımlar ve Jeopolitika. *2023 Dergisi*. 20.
- Külebi, A. (2005). İhmal Edilmiş Bir Seçenek: Türk Avrasyacılığı. Mart 2007, 19. [http:// www.tusam.net/makaleler.asp](http://www.tusam.net/makaleler.asp).
- Mütercimler, E. (1993). *21. Yüzyılın Eşiğinde Uluslararası Sistem ve Türkiye-Türk Cumhuriyetleri Modeli*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Özdağ, Ü. (2003). Türk Milliyetçiliği ve Avrasya – 3. Mart 2007, 19, [http:// www.umitozdag.com/detay_makale.asp](http://www.umitozdag.com/detay_makale.asp).
- Cumhuriyet Gazetesi (20 Şubat-20 Mart 2006).
- Milliyet Gazetesi (20 Şubat-20 Mart 2006).
- Sabah Gazetesi (20 Şubat-20 Mart 2006).
- Zaman Gazetesi (20 Şubat-20 Mart 2006).